

Українська мова

У зв'язку з розвантаженням навчальних програм для учнів 5-9 класів відбулися зміни в мовній та мовленнєвій змістових лініях, що відбито в додатку до листа Міністерства освіти і науки України від 26.06.2015 р. № 1/9-305 “Особливості вивчення базових дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах у 2015/2016 навчальному році”. Звернемо увагу саме на ті нові теми, що не висвітлені в шкільних підручниках з української мови та літератури для 7 класу, за якими учні ЗНЗ працюють протягом останніх кількох років.

Новими в чинній програмі є тема вступного уроку “Літературна норма української мови”, а також тема “Зв'язок прийменника з непрямими відмінками іменника”.

На вступному уроці “Літературна норма української мови” учні мають усвідомити поняття “літературна мова” й “літературна норма”, а також з'ясувати відмінності між літературною мовою й діалектами. Визначення літературної мови й літературної норми бажано записати в робочі зошити. Учитель повинен розповісти про ті мовні елементи, що виходять за рамки літературної мови й пояснити, чому їх слід уникати у своєму мовленні. Переконаючою настановою у зв'язку з цим стане вірш М. Рильського “Мова”, аналіз якого дасть чітке розуміння названих вище понять через алегоричні образи: виноградна лоза – літературна мова; бур'ян – ненормативні елементи (просторічні слова, жаргонізми, лайлива лексика тощо). Слід розкрити загальне уявлення про норми літературної мови й навести типові приклади, як-от:

- *орфоепічні норми* (вимовляємо [мийуц':а], а не [мийут'с'а]; у слові “випадок” наголошуємо не другий, а перший склад);
- *лексичні норми* (кажемо не “міроприємство”, а “захід”; не “слідуючий”, а “наступний”);
- *граматичні норми* (кажемо не “два фахівця”, а “два фахівці”; узгоджуємо дієслово “навчати” з іменником не давального, а родового відмінка – “навчати музики”);
- *стилістичні норми* (пестливі форми “таточко”, “кошенятко” вживаємо в розмовному й художньому стилях і ні в якому разі не використовуємо їх у науковому чи офіційно-діловому).

Приклади діалектної мови можна взяти з підручника української літератури (у такий спосіб буде зреалізовано ще й міжпредметні зв'язки). Для цього радимо провести спостереження за мовними особливостями коломийок, у яких чимало діалектних слів (газда, плай, бульба). Готуючись до першого уроку української мови в 7 класі, словесник може скористатися матеріалом за таким посиланням у мережі Інтернет: <http://subject.com.ua/reference/mova/professional/1.html> .

Розглядаючи тему “Зв'язок прийменника з непрямими відмінками іменника”, радимо розповісти про те, з якими відмінками вживаються найпоширеніші в мовленні прийменники, напр.: прийменник *від (од)* – з родовим відмінком: від озера, од воріт; прийменник *з (зі, із)* – з родовим,

знахідним й орудним тощо. Слід звернути увагу на типові помилкові використання прийменників на зразок “сміятися над братом” (“сміятися з брата”), “розставити по алфавіту” (“розставити за алфавітом”) тощо. Матеріал про зв’язок прийменника з непрямыми відмінками іменника можна знайти в мережі Інтернет за посиланням <http://litmisto.org.ua/?p=6476> або <http://pravila-uk-mova.at.ua/index/prijmennik/0-17>.

Українська література

В оновленій програмі з української літератури для 7 класу з’явилося кілька творів, що раніше вивчали в 6 класі (вірші Л. Костенко “Дощ полив...” і “Кольорові миші”), а також ті, що вперше до неї потрапили.

Події повісті-казки М. Павленко “Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських” розгортаються у двох часових площинах: у наш час і в минулому. Учні, подорожуючи разом із головною героїнею Софійкою, вивчають родовід кількох сімей. З огляду на велику кількість героїв і різні часові площини учням важко буде зорієнтуватися в подіях, у часопросторі, тому радимо згрупувати героїв за родинами: рід Кулаківських, рід Міщенків, рід Вишні (Ягоди) – і коротко охарактеризувати їх. Обов’язково треба приділити увагу цитатним характеристикам головних героїв повісті, з’ясувати, чому твір М. Павленко називають краєзнавчим детективом.

Аналізуючи вірші О. Ольжича “Господь багатий нас благословив”, “Захочеш – і будеш...” і О. Теліги “Сучасникам”, “Радість”, “Пломінний день”, учні мають визначити їх провідні мотиви: сила духу людини, життєрадісність, шляхетність, патріотизм й оптимізм. Також важливо звернути увагу на художні засоби в цих поезіях. Опрацьовуючи вірші О. Ольжича й О. Теліги, запропонуйте учням дискусію про сенс людського життя й про те, кого можна вважати справжньою особистістю.

Щоб зацікавити учнів прочитати повість О. Гавроша “Неймовірні пригоди Івана Сили”, можна запропонувати їм для перегляду кілька фрагментів із кінофільму “Іван Сила”, знятого режисерами В. Андрієнком та І. Письменним. Повість заснована на реальних фактах із життя легендарного силача – українця І. Фірцака, якого було визнано найсильнішою людиною планети.

Пісню А. Малишка “Вчителька”, як і інші ліричні твори цього автора, можна вивчити на бінарному уроці (разом із учителем музичного мистецтва).

Усі нововведені тексти можна знайти в бібліотеках, на полицях книгарень.